

Weronika Bilińska

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0009-0004-2261-0675

weronika.bilin@gmail.com

Transparentność procesu Powszechnego Przeglądu Okresowego Rady Praw Człowieka ONZ – polska praktyka w świetle prawa międzynarodowego i krajowego

Transparency of the Universal Periodic Review process of the UN Human Rights Council – Polish practice in the light of international and domestic law

Abstract: The article examines the importance of transparency in the United Nations Universal Periodic Review in the context of international law and Polish practice. It argues that the effectiveness of this human rights evaluation mechanism depends on openness and public access to information. The absence of a national obligation to publish reports and recommendations creates a gap that weakens the process. Unlike the treaty body system, where conventions explicitly require dissemination of documents, the Universal Periodic Review does not impose such a duty. In Poland, limited government communication and an incomplete archive make the process largely invisible to the public. The media address it only occasionally, while civil society organizations have become the main source of information and independent monitoring. The article argues that a lack of transparency weakens social pressure and reduces the potential of review as a tool for holding the state accountable and as a driver of reform.

Keywords: United Nations Universal Periodic Review, transparency of human rights mechanisms, implementation of international recommendations, international human rights law, Poland in the UN system

Abstrakt: W artykule przeanalizowano znaczenie przejrzystości Powszechnego Przeglądu Okresowego Organizacji Narodów Zjednoczonych w świetle prawa międzynarodowego oraz praktyki Polski. Wskazano, że skuteczność tego mechanizmu oceny przestrzegania praw człowieka zależy od jawności całego procesu. Brak krajowego obowiązku publicznego udostępniania raportów i rekomendacji prowadzi do powstania luki osłabiającej jego oddziaływanie. W przeciwieństwie do systemu organów traktatowych, w którym konwencje wprost nakazują upowszechnianie dokumentów, przegląd okresowy nie przewiduje takiego obowiązku. W Polsce ograniczona komunikacja władz i niepełne archiwum raportów sprawiają, że proces ten jest mało widoczny dla opinii publicznej. Media podejmują temat sporadycznie, dlatego główną rolę informacyjną i kontrolną pełnią organizacje społeczne. W artykule sformułowano tezę, że brak przejrzystości osłabia presję społeczną i zmniejsza potencjał przeglądu jako narzędzia rozliczania działań państwa i impulsu do reform.

Słowa kluczowe: Powszechny Przegląd Okresowy Organizacji Narodów Zjednoczonych, przejrzystość mechanizmów praw człowieka, implementacja zaleceń międzynarodowych, prawo międzynarodowe praw człowieka, Polska w systemie ONZ

1. Wprowadzenie

Powszechny Przegląd Okresowy (ang. *Universal Periodic Review*, PPO) stanowi jeden z fundamentalnych mechanizmów kontroli przestrzegania praw człowieka w ramach systemu Narodów Zjednoczonych. Został ustanowiony rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ 60/251 z 15 marca 2006 r.,¹ a zasady jego funkcjonowania i procedurę uszczegółowiono w dokumencie Rady Praw Człowieka z 18 czerwca 2007 r.² Jego istotą jest regularna analiza stanu przestrzegania praw człowieka na podstawie trzech dokumentów: raportu opracowanego przez dane państwo, informacji udostępnianych w ramach systemu ONZ (obejmujących m.in. wnioski organów traktatowych i agencji wyspecjalizowanych) oraz materiałów dostarczonych przez interesariuszy, zwłaszcza organizacji pozarządowych.

¹ Resolution 60/251 adopted by the General Assembly on 15 March 2006 Human Rights Council, A/RES/60/251.

² Human Right Council resolution 5/1 on 18 June 2007 Institution-building of the United Nations Human Rights Council, A/HRC/RES/5/1.

Na tle istniejących mechanizmów ochrony praw człowieka Powszechny Przegląd Okresowy stanowi rozwiązanie innowacyjne. Po pierwsze, jest inkluzywny, gdyż obejmuje wszystkie państwa członkowskie ONZ, niezależnie od ratyfikacji poszczególnych traktatów praw człowieka. Po drugie, ma wymiar dialogowy – w ramach procedury państwo poddane ocenie uczestniczy w wymianie opinii z innymi, które przedstawiają rekomendacje. Po trzecie, wyróżnia go cykliczność: każdy uczestnik mechanizmu zobowiązany jest do regularnego składania sprawozdań, co zapewnia ciągłość procesu monitorowania. Wreszcie PPO odgrywa istotną rolę w kształtowaniu polityki praw człowieka, ponieważ jego celem nie jest wyłącznie dokumentowanie naruszeń, lecz także mobilizowanie do przyjmowania i wdrażania zaleceń.

Od początku funkcjonowania PPO kluczowym zagadnieniem pozostaje kwestia mierzenia jego efektywności. Jedni badacze wskazują na wartość samego procesu – stworzenie uniwersalnego forum, w którym każde państwo musi zaprezentować stan realizacji swoich zobowiązań i odpowiedzieć na pytania pozostałych. Inni podnoszą, że miarą skuteczności powinien być poziom implementacji rekomendacji przyjętych w trakcie przeglądu. Dotychczasowe badania jednak pokazują, że państwa wdrażają jedynie część zaleceń, a tempo i zakres tych działań znacząco się różnią³.

W literaturze coraz częściej podkreśla się znaczenie transparentności procedury, ponieważ umożliwia ona sprawowanie społecznej kontroli i motywuje państwa do wdrażania przyjętych rekomendacji⁴. Skuteczne wprowadzenie zaleceń PPO wymaga bowiem presji społecznej i politycznej na poziomie krajowym. Taka mobilizacja jest możliwa jedynie wtedy, gdy społeczeństwo i media

³ W. Kälin, *Ritual and Ritualism at the Universal Periodic Review: A Preliminary Appraisal*, [w:] H. Charlesworth, E. Larking (red.), *Human Rights and the Universal Periodic Review: Rituals and Ritualism*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 25–41; E. Domínguez-Redondo, *The Universal Periodic Review – Is There Life Beyond Naming and Shaming in Human Rights Implementation?*, „New Zealand Law Review” 2012, t. 4, s. 673–706; S. Gujadhur, M. Limon, *Towards the Third Cycle of the UPR: Stick or Twist. Lessons Learnt from the First Ten Years of the Universal Periodic Review*, Universal Rights Group, Szwajcaria 2016; E. Hickey, *The UN’s Universal Periodic Review: Is It Adding Value and Improving the Human Rights Situation on the Ground? A Critical Evaluation of the First Cycle and Recommendations for Reform*, „ICL Journal” 2011, t. 7, s. 1–24; N. Svensson, *The Universal Periodic Review: A Study on the Effectiveness of the United Nations Human Rights Council’s Monitoring Mechanism*, Stockholm University, Stockholm 2015.

⁴ B. Schockamnn, P. Lynch, *Effective NGO Engagement with the Universal Periodic Review*, [w:] H. Charlesworth, E. Larking (red.), *Human Rights and the Universal Periodic Review: Rituals and Ritualism*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 126–146; S. Joseph, *Global Media Coverage of the Universal Periodic Review Process*, [w:] H. Charlesworth, E. Larking (red.), *Human Rights and the Universal Periodic Review: Rituals and Ritualism*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 147–166.

dysponują wiedzą o przebiegu oraz wynikach przeglądu. Brak odpowiedniej komunikacji wewnętrznej sprawia natomiast, że cały proces pozostaje zamknięty w sferze instytucjonalnej i niezauważalny dla opinii publicznej. Jawność postępowania sprzyja zatem budowaniu zaufania i wzmacnia wiarygodność mechanizmu.

Biorąc pod uwagę powyższe przyjęto, że większa transparentność na poziomie państwowym sprzyja efektywnemu funkcjonowaniu PPO, ponieważ ułatwia monitoring społeczny i zwiększa odpowiedzialność władz wobec obywateli, brak transparentności może zatem negatywnie wpływać na efektywność PPO. Niniejszy artykuł ma na celu przedstawić zagadnienie transparentności w Polsce – przeanalizowano standardy przejrzystości wypracowane w systemie traktatowym ONZ, praktyki informacyjne w Polsce – w tym działania administracji publicznej, mediów i organizacji pozarządowych – oraz zależność między brakiem normatywnych zobowiązań w zakresie komunikacji a ograniczoną rozpoznawalnością mechanizmu w debacie publicznej.

2. Cele i etapy mechanizmu Powszechnego Przeglądu Okresowego

Podstawowym celem Powszechnego Przeglądu Okresowego jest poprawa sytuacji pod względem ochrony praw człowieka w państwach członkowskich ONZ poprzez regularną ocenę działań podejmowanych na poziomie krajowym. Mechanizm ten służy także ocenie stopnia realizacji zobowiązań w dziedzinie praw człowieka, przy jednoczesnym wskazywaniu zarówno osiągnięć, jak i wyzwań. PPO ma wzmacniać zdolności państw w zakresie ochrony praw człowieka oraz umożliwiać im korzystanie z pomocy technicznej, udzielanej w porozumieniu z zainteresowanym rządem. Do jego celów należy ponadto promowanie wymiany najlepszych praktyk, wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie praw człowieka oraz zachęcanie państw do pełnego zaangażowania w prace Rady Praw Człowieka, innych organów traktatowych i Biura Wysokiego Komisarza ONZ do spraw Praw Człowieka⁵.

Proces Powszechnego Przeglądu Okresowego przebiega w kilku etapach, które tworzą spójny cykl oceny i monitorowania sytuacji praw człowieka w każdym państwie członkowskim ONZ. Najpierw przygotowywana jest dokumentacja stanowiąca podstawę przeglądu: raport państwa poddanego ocenie, kompilacja informacji z systemu ONZ opracowana przez Biuro Wysokiego

⁵ Human Right Council resolution 5/1 on 18 June 2007 Institution-building of the United Nations Human Rights Council, A/HRC/RES/5/1, pkt 4.

Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz streszczenie materiałów przedstawionych przez interesariuszy, głównie organizacje pozarządowe⁶. Dla każdego państwa powoływana jest także tzw. troika, czyli trzech sprawozdawców z różnych grup regionalnych, którzy wspierają przebieg procesu i opracowują raport z jego wyników⁷.

Przegląd odbywa się w ramach Grupy Roboczej Rady Praw Człowieka i ma formę interaktywnego dialogu, który trwa trzy i pół godziny⁸. Państwo poddane ocenie przedstawia swoją sytuację, a pozostałe państwa – członkowie i obserwatorzy – mogą zadawać pytania oraz formułować rekomendacje. Na tym etapie obecne są również organizacje społeczne, choć bez prawa zabierania głosu. Wynikiem dialogu jest raport zawierający podsumowanie przebiegu dyskusji, zgłoszone rekomendacje oraz ewentualne dobrowolne zobowiązania państwa ocenianego⁹. Raport ten jest najpierw przyjmowany w Grupie Roboczej, a następnie trafia pod obrady plenarne Rady Praw Człowieka¹⁰.

Ostatnim elementem cyklu jest wdrażanie rekomendacji. Odpowiedzialność w tym zakresie spoczywa przede wszystkim na państwie poddanym ocenie, choć wspierane może ono być przez inne państwa, instytucje międzynarodowe i agendy ONZ, zwłaszcza w formie pomocy technicznej i budowania zdolności instytucjonalnych. W kolejnym cyklu przeglądu szczególny nacisk kładzie się na analizę tego, w jakim stopniu państwo zrealizowało rekomendacje przyjęte wcześniej¹¹. W przypadku uporczywego braku współpracy Rada Praw Człowieka może podjąć dodatkowe działania, mające na celu skłonienie państwa do zaangażowania w proces¹². Cały mechanizm ma charakter cykliczny – każde państwo przechodzi przez niego raz na cztery i pół roku, co umożliwia stały monitoring sytuacji praw człowieka¹³.

⁶ Tamże, pkt 15–16.

⁷ Tamże, pkt 18(d).

⁸ W wyniku przeglądu metod pracy Rady Praw Człowieka w 2011 r. interaktywny dialog w ramach Powszechnego Przeglądu Okresowego został wydłużony do 3,5 godziny. Zmiana ta weszła w życie wraz z rozpoczęciem drugiego cyklu UPR w maju 2012 r.

⁹ Human Right Council resolution 5/1 on 18 June 2007 Institution-building of the United Nations Human Rights Council, A/HRC/RES/5/1, pkt 26–27.

¹⁰ Tamże, pkt 25, 29–31.

¹¹ Tamże, pkt 33–36.

¹² Tamże, pkt 37–38.

¹³ *Cycles of the Universal Periodic Review*, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/cycles-upr> [dostęp: 24.09.2025].

3. Obowiązek jawności w systemie traktatowym ONZ i Powszechnym Przeglądzie Okresowym

System organów traktatowych ONZ stanowi istotny punkt odniesienia dla oceny PPO, ponieważ oba mechanizmy pełnią zbliżoną funkcję w ramach międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka – służą ocenie realizacji zobowiązań państw w tej dziedzinie. Organy traktatowe działają na podstawie konwencji międzynarodowych ustanawiających prawnie wiążące zobowiązania dla państw-stron, natomiast PPO stanowi mechanizm o charakterze politycznym, oparty na zasadzie wzajemnego dialogu i powszechnego uczestnictwa. Porównanie tych dwóch mechanizmów pozwala lepiej zrozumieć znaczenie przejrzystości procedury PPO oraz jej ograniczenia, zwłaszcza w kontekście obowiązku informowania opinii publicznej o przebiegu i wynikach procesu przeglądu.

Przyjęte najwcześniej traktaty praw człowieka, takie jak Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (ICCPR)¹⁴, Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (CERD)¹⁵ czy Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur (CAT)¹⁶, przewidują obowiązek okresowego składania raportów przez państwa-strony, ale nie zawierają wyraźnych postanowień dotyczących ich publikacji. Przykładowo: art. 40 ICCPR zobowiązuje państwa do składania raportów Komitetowi Praw Człowieka, który następnie rozpatruje je i przekazuje swoje sprawozdania Zgromadzeniu Ogólnemu. Podobnie art. 19 CAT czy art. 9 CERD koncentrują się na obowiązku raportowania i wymianie informacji między państwami a komitetami.

Stopniowe wprowadzanie obowiązku upowszechniania dokumentów i wyników prac organów traktatowych stanowiło odpowiedź na coraz wyraźniejsze przekonanie, że tradycyjny model procedury sprawozdawczej – ograniczony do wymiany dokumentów między państwem a komitetem traktatowym – jest dalece niewystarczający dla skutecznej ochrony praw człowieka. We wczesnym okresie funkcjonowania systemu traktatowego ONZ procedura sprawozdawcza miała w znacznej mierze charakter techniczno-administracyjny. Raporty państw przekazywane były do organów konwencyjnych i analizowane w ramach za-

¹⁴ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu dnia 19 grudnia 1966 r., Dz.U. 1977 Nr 38, poz. 167.

¹⁵ Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 7 marca 1966 r., Dz.U. 1969 Nr 25, poz. 187.

¹⁶ Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r., Dz.U. 1989 Nr 63, poz. 378.

mnijanych posiedzeń eksperckich, bez systemowego udziału opinii publicznej czy organizacji pozarządowych. Taki model sprzyjał formalnemu wykonywaniu zobowiązań, lecz w ograniczonym stopniu umożliwiał społeczną weryfikację działań państwa i tworzenie mechanizmów odpowiedzialności.

Wraz z rozwojem doktryny praw człowieka zaczęto dostrzegać, że efektywność międzynarodowych mechanizmów kontrolnych zależy nie tylko od ich konstrukcji instytucjonalnej, lecz również od stopnia zaangażowania aktorów krajowych – organizacji pozarządowych, środowisk akademickich, mediów oraz samych obywateli. Upowszechnienie raportów i uwag końcowych organów traktatowych umożliwiało społeczną weryfikację działań rządu, a tym samym wprowadzało element presji politycznej, której brak był jedną z słabości systemu. Zmiana ta wpisywała się w szerszą ewolucję myślenia o prawach człowieka jako o wartości wspólnej, a nie wyłącznie przedmiocie stosunków między państwem a organizacją międzynarodową. Przejrzystość procesu raportowania zaczęto postrzegać jako warunek jego legitymacji oraz instrument wzmacniający skuteczność zaleceń, czyniąc z niej nie tylko postulat etyczny, lecz także wymóg proceduralny.

Wraz z rozwojem systemu traktatowego ONZ wykształciła się zasada przejrzystości, obejmująca obowiązek publicznego udostępniania raportów państw-stron, upowszechnianie sprawozdań i zaleceń organów traktatowych oraz zapewnienie dostępu organizacjom społecznym i opinii publicznej do informacji o przebiegu procesu kontrolnego. Standard ten został nie tylko rozwinięty w praktyce funkcjonowania komitetów, lecz także wyraźnie utrwalony na poziomie normatywnym – m.in. poprzez wprowadzanie odpowiednich postanowień do regulaminów i wytycznych organów traktatowych. Konwencja o prawach dziecka z 1989 r. w art. 44 ust. 6 *expressis verbis* wskazuje, że „Państwa-Strony będą szeroko udostępniały opinii publicznej swych krajów te sprawozdania”¹⁷. Podobnie Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 r. w art. 36 ust. 4 przewiduje, że raporty państw oraz uwagi końcowe Komitetu będą szeroko rozpowszechniane¹⁸. Co więcej, kwestia jawności znajduje swoje potwierdzenie także w praktyce organów traktatowych: w Concluding observations zamieszczana jest standardowa klauzula, w której Komitet przypomina państwu o obowiązku szerokiego upowszechnienia dokumentów¹⁹.

¹⁷ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. 1991 Nr 120, poz. 526.

¹⁸ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Dz.U. 2012, poz. 1169.

¹⁹ HRC, Concluding observations on the fifth periodic report of the United States of America, 7 December 2023, CCPR/C/USA/CO/5; Reporting guidelines of Committee on Economic, Social

Przykładowo: Komitet do spraw Praw Gospodarczych, Społecznych i Kultu-ralnych w swoich uwagach końcowych wobec Polski stwierdził:

Komitet zwraca się do Państwa-Strony, by państwo to szeroko rozpowszechniło niniejsze uwagi końcowe na wszystkich szczeblach społeczeństwa, w tym krajowym i lokalnym, w szczególności wśród urzędników publicznych oraz przedstawicieli władzy sądowniczej, a także poinformowało Komitet w kolejnym sprawozdaniu okresowym o podjętych działaniach w celu ich wdrożenia²⁰.

Poza wyraźnymi postanowieniami CRC i CRPD obowiązek rozpowszechniania raportów i uwag końcowych wynika także z dokumentów ogólnych. Dokument „Ujednolicone wytyczne dotyczące składania sprawozdań przez państwa-strony”²¹ z 2006 r. wymaga, by państwa szeroko udostępniały w kraju swoje raporty. Z kolei w regulacjach wewnętrznych komitetów (m.in. CEDAW, CESCR, CAT)²² utrwalono zasadę rekomendowania ich publikacji w językach krajowych. Potrzebę zwiększenia widoczności organów traktatowych podkreślono też w raporcie OHCHR z 2012 r. „Strengthening the United Nations Human Rights Treaty Body System”²³ oraz w rezolucji ZO ONZ 68/268²⁴, w których to dokumentach zaakcentowano rolę nowych technologii i transmisji internetowych dla przejrzystości i szerszego udziału społeczeństwa.

Wprowadzenie takiego obowiązku stanowiło odpowiedź na coraz wyraźniejsze przekonanie, że tradycyjny model procedury sprawozdawczej – ograniczony do wymiany dokumentów między państwem a komitetem traktatowym – jest

and Cultural Rights, <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cescr/reporting-guidelines> [dostęp: 24.09.2025]; CAT, Concluding observations on the combined third to fifth periodic reports of the United States of America, 19 December 2014, CAT/C/USA/CO/3-5; CERD, Concluding observations on the combined seventh to ninth periodic reports of Japan, 26 September 2014, CERD/C/JPN/CO/7-9.

²⁰ CESCR, Concluding observations on the sixth periodic report of Poland, 26 October 2016, E/C.12/POL/CO/6, pkt 64.

²¹ CESCR, Harmonized guidelines on reporting under the international human rights treaties, including guidelines on a common core document and treaty-specific documents, 10 May 2006, HRI/MC/2006/3.

²² CEDAW, General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 16 December 2010, CEDAW/C/GC/28.

²³ *Strengthening the United Nations Human Rights Treaty Body System*, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Genewa 2012, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/HCReportTBStrengthening.pdf> [dostęp: 24.09.2025].

²⁴ Resolution 68/268 adopted by the General Assembly on 9 April 2014 Strengthening and enhancing the effective functioning of the human rights treaty body system, A/RES/68/268.

dalece niewystarczający dla skutecznej ochrony praw człowieka. Publikacja raportów i rekomendacji miała umożliwić włączenie do procesu aktorów krajowych: organizacji pozarządowych, mediów, środowisk akademickich czy samych obywateli. Otwarta debata publiczna wokół treści sprawozdań i ocen komitetów miała służyć zwiększeniu presji społecznej na rządy, a przez to sprzyjać wdrażaniu zaleceń w praktyce.

W przeciwieństwie do organów traktatowych, które w swoich wytycznych i regulacjach wewnętrznych akcentują obowiązek upowszechniania raportów i uwag końcowych, mechanizm PPO nie zawiera regulacji nakładającej na państwa-strony obowiązku krajowej publikacji dokumentów przeglądu. Brak takich zobowiązań stanowi istotną lukę normatywną, ograniczającą przejrzystość procedury i utrudniającą budowanie świadomości społecznej wokół PPO. Wszystkie dokumenty przygotowywane w ramach PPO – w tym raport państwa-strony, kompilacja informacji opracowana przez ONZ, streszczenie informacji przedstawionych przez interesariuszy, a także raport końcowy zawierający zalecenia i odpowiedź państwa – są publikowane na stronie Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka (OHCHR)²⁵. Ponadto przebieg sesji PPO transmitowany jest na żywo za pośrednictwem telewizji internetowej ONZ²⁶. Fakt ich międzynarodowej dostępności nie oznacza jednak automatycznie rozpoznawalności w poszczególnych krajach. W rezultacie poziom wiedzy o przeglądzie w państwach członkowskich zależy przede wszystkim od praktyki samych władz oraz aktywności społeczeństwa obywatelskiego.

Na tym tle szczególne znaczenie zyskują wytyczne i dobre praktyki towarzyszące funkcjonowaniu mechanizmu PPO. Przewodnik OHCHR dla społeczeństwa obywatelskiego podkreśla, że to właśnie organizacje pozarządowe mogą odegrać kluczową rolę w upowszechnianiu procesu poprzez konsultacje krajowe, lokalne rozpowszechnianie dokumentów, organizowanie warsztatów, konferencji czy debat publicznych, a także poprzez aktywne wykorzystanie mediów tradycyjnych i społecznościowych²⁷. Również UPR Info, niezależna organizacja wspierająca funkcjonowanie mechanizmu, akcentuje znaczenie tłumaczenia rekomendacji na języki lokalne, ich popularyzacji oraz monito-

²⁵ *Universal Periodic Review – Documentation by Country*, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/documentation> [dostęp: 24.09.2025].

²⁶ *Universal Periodic Review*, <https://webtv.un.org/en/search/categories/meetings-events/human-rights-council/universal-periodic-review> [dostęp: 24.09.2025].

²⁷ *A Practical Guide for Civil Society: Universal Periodic Review*, Office of the High Commissioner for Human Rights, Genewa 2014, <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/universal-periodic-review-practical-guide-civil> [dostęp: 24.09.2025].

rowania wdrażania zaleceń na poziomie krajowym. Wszystkie dokumenty przygotowywane w ramach PPO – w tym raport państwa-strony, kompilacja informacji opracowana przez ONZ, streszczenie informacji przedstawionych przez interesariuszy, a także raport końcowy zawierający zalecenia i odpowiedź państwa – są publikowane na stronie Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka (OHCHR)²⁸. Podobne wnioski zawiera raport OHCHR *Facts and Figures 2024*, w którym podkreślono, że wykorzystanie mediów społecznościowych do upowszechniania informacji o PPO zwiększa zasięg i pozwala dotrzeć do szerszego grona odbiorców, w tym młodych ludzi, dla których tradycyjne kanały komunikacji są mniej atrakcyjne²⁹.

Na gruncie prawa polskiego brak jest szczególnych regulacji odnoszących się do PPO, jednak dokumenty wytwarzane w związku z tym mechanizmem – takie jak raporty rządowe czy rekomendacje Rady Praw Człowieka ONZ dotyczące Polski – mieszczą się w pojęciu informacji publicznej w rozumieniu art. 61 ust. 1 Konstytucji RP³⁰ oraz art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej³¹. Zgodnie z art. 6 tej ustawy informacją publiczną są w szczególności dane dotyczące polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa, a także treść i postać dokumentów urzędowych. Dokumenty PPO, jako powstające w ramach wykonywania zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej i sporządzane przez organy władzy publicznej, podlegają więc reżimowi ustawy o dostępie do informacji publicznej. Należy jednak podkreślić, że możliwość uzyskania dostępu do tych materiałów na podstawie prawa do informacji publicznej nie jest tożsama z obowiązkiem ich systematycznej publikacji przez administrację, co w praktyce ogranicza ich widoczność i oddziaływanie w debacie publicznej.

²⁸ *The Civil Society Compendium: A Comprehensive Guide to the UPR*, UPR Info, Genewa 2017, s. 33–34, https://upr-info.org/sites/default/files/documents/2017-04/upr_info_cso_compendium_en.pdf [dostęp: 24.09.2025].

²⁹ *Universal Periodic Review Facts & Figures 2024*, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/UPR-Fact-and-Figures-2024.pdf> [dostęp: 24.09.2025].

³⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm., art. 61 ust. 1.

³¹ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz.U. 2001 Nr 112, poz. 1198 ze zm., art. 1 ust. 1.

4. Transparentność PPO w praktyce krajowej: rola instytucji, prasy i NGO

Poniżej przedstawiona zostanie obecność PPO w polskiej przestrzeni publicznej. Analiza ta ma na celu ukazanie, w jaki sposób praktyka informacyjna w Polsce odzwierciedla brak normatywnego obowiązku upowszechniania dokumentów PPO.

Badanie ma charakter jakościowy i opiera się na treści komunikatów instytucji publicznych, publikacji prasowych oraz materiałów organizacji pozarządowych dotyczących funkcjonowania PPO w Polsce. Źródła dobrano w sposób celowy, tak aby odzwierciedlały trzy główne obszary komunikacji publicznej: administrację rządową, media ogólnopolskie i sektor pozarządowy. Uwzględniono materiały z lat 2008–2023, obejmujące cztery cykle PPO.

4.1. Komunikacja instytucji państwowych

Przechodząc do oficjalnych komunikatów rządowych dotyczących udziału Polski w PPO Rady Praw Człowieka ONZ, należy wskazać, że cechuje je ograniczony zakres informacyjny, charakterystyczny dla administracji publicznej model komunikacji o wydarzeniach międzynarodowych – formalny, zachowawczy i pozbawiony elementów analitycznych. Są one publikowane przede wszystkim przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych na jego stronie internetowej lub w serwisach prasowych administracji państwowej. Komunikaty te pełnią głównie funkcję sygnalizacyjną, informując o udziale polskiej delegacji w sesji PPO, jednak bez odniesienia do treści rekomendacji, przebiegu przygotowań czy wdrażania zaleceń po ich przyjęciu. Tego rodzaju przekaz wskazuje raczej na potrzebę potwierdzenia formalnego uczestnictwa w międzynarodowym procesie niż na rzeczywistą wolę transparentnej komunikacji ze społeczeństwem obywatelskim w sprawach międzynarodowych zobowiązań państwa.

Polska uczestniczyła już w czterech cyklach PPO, jednak na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych dostępne są jedynie dwa raporty państwowe³². Brakuje jednolitego i kompletnego archiwum dokumentów związanych z procesem, obejmującego nie tylko raporty rządowe, lecz także odpowiedzi na rekomendacje czy informacje o działaniach wdrożeniowych. W rezultacie osoby

³² *Powszechny Okresowy Przegląd Praw Człowieka dotyczący Polski w Genewie*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/powszechny-przeglad-okresowy-praw-czlowieka-dotyczacy-polski-w-genewie> [dostęp: 24.09.2025].

zainteresowane przebiegiem kolejnych cykli zmuszone są sięgać do zagranicznych źródeł, przede wszystkim do strony OHCHR, gdzie gromadzone są pełne materiały. Taki stan rzeczy rodzi również wątpliwości z perspektywy realizacji prawa obywateli do otrzymywania informacji, gwarantowanego w art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz w art. 61 Konstytucji RP. Ograniczenie dostępu do dokumentów PPO wyłącznie do zagranicznych źródeł, publikowanych w języku angielskim, może w praktyce utrudniać korzystanie z tego prawa, zwłaszcza osobom nieposługującym się językami obcymi. W efekcie mechanizm, który powinien służyć zwiększaniu przejrzystości i odpowiedzialności władz, pozostaje w dużej mierze poza zasięgiem krajowego odbiorcy. Rozproszenie i niepełność publikacji utrudniają prowadzenie debaty publicznej nad zobowiązaniami Polski i ocenę ciągłości polityki państwa w zakresie praw człowieka.

Nie inaczej wygląda to w przypadku raportowania bieżących działań – czego przykładem jest komunikat MSZ z listopada 2022 r., odnoszący się do 41. sesji PPO ONZ. Pod przewodnictwem wiceministra Pawła Jabłońskiego przedstawiono raport krajowy obejmujący lata 2017–2022. W komunikacie zaznaczono, że Polska „przedstawiła działania podejmowane w zakresie realizacji zobowiązań międzynarodowych w sferze praw człowieka”, jednak nie wskazano żadnych konkretnych przykładów reform ustawodawczych, polityk publicznych czy narzędzi monitorowania ich skuteczności. Wiceminister podkreślił zaangażowanie Polski w pomoc uchodźcom z Ukrainy oraz działania na rzecz grup szczególnie wrażliwych – dzieci, kobiet i osób z niepełnosprawnościami³³. Niemniej sposób prezentacji tych działań ogranicza się do ogólnikowych stwierdzeń o „kontynuowaniu wysiłków” lub „przywiązaniu szczególnej wagi” do danych kwestii.

Podobny charakter miał wcześniejszy komunikat MSZ z 2017 r., dotyczący trzeciego cyklu PPO, w ramach którego Polska przedstawiała raport za lata 2012–2016. Wówczas delegacji przewodniczyła wiceminister Renata Szczech. Komunikat ten informował, że Polska otrzymała 185 rekomendacji³⁴ oraz że delegacja odpowiadała na pytania państw członkowskich podczas sesji w Genewie³⁵. Nie wskazano, czy i w jaki sposób raport krajowy został skonsultowany

³³ *Powszechny Przegląd Okresowy...*, dz. cyt.

³⁴ Rekomendacje w ramach Powszechnego Przeglądu Okresowego stanowią propozycje działań, które państwo poddane przeglądowi może przyjąć lub jedynie odnotować. Nie mają one charakteru prawnie wiążącego, jednakże uczestnik procedury zobowiązany jest do zajęcia stanowiska wobec wszystkich zaleceń.

³⁵ MSZ ws. *Powszechnego Przeglądu Okresowego Polski (komunikat)*, <https://pap-mediareoom.pl/polityka-i-spolnoczenstwo/msz-ws-powszechnego-przegladu-okresowego-polski-komunikat> [dostęp: 24.09.2025].

z organizacjami społecznymi, instytucjami krajowymi lub Rzecznikiem Praw Obywatelskich. W żadnym z komunikatów nie zamieszczono linku do pełnej treści raportu ani nie przedstawiono harmonogramu wdrażania zobowiązań międzynarodowych.

Analiza języka stosowanego w komunikatach pozwala zauważyć, że utrzymane są one w konwencji dyplomatycznej, opartej na formułach grzecznościowych i konstrukcjach bezosobowych. W tekstach dominują sformułowania o pozytywnym nacechowaniu, takie jak „Polska aktywnie uczestniczy”, „przedstawiono szerokie spektrum działań” czy „podkreślono znaczenie praworządności”. Zastosowanie tego typu języka sprzyja budowaniu wizerunku państwa jako zaangażowanego i odpowiedzialnego uczestnika procesu, jednocześnie umożliwia unikanie elementów krytycznej autorefleksji. W komunikatach nie pojawiają się szczegółowe odniesienia do aktów prawnych, terminów wdrożeń czy danych statystycznych. Ponadto nie zawierają one cytatów z dokumentów ONZ lub stanowisk międzynarodowych partnerów, co wzmacnia ich ogólny i formalny charakter.

Ograniczony charakter komunikatów rządowych staje się szczególnie widoczny na tle standardów promowanych przez samą Radę Praw Człowieka ONZ, która zachęca państwa członkowskie do prowadzenia szeroko zakrojonych konsultacji społecznych na etapie przygotowania raportów krajowych. Polska nie przekazuje jednak w oficjalnych komunikatach żadnych informacji o przebiegu takich konsultacji, ich uczestnikach ani o tym, czy ich postulaty zostały uwzględnione. Pomija się również informowanie społeczeństwa o dalszym ciągu procesu PPO – nie pojawiają się odrębne komunikaty dotyczące przyjęcia rekomendacji przez Polskę, ich liczby, tematyki czy priorytetów wdrażania. Brak też wzmianki o tym, czy rząd prowadzi wewnętrzny monitoring implementacji zaleceń oraz czy i jak zamierza o nich raportować społeczeństwu.

Tego rodzaju podejście do komunikacji publicznej na temat PPO może świadczyć o ograniczonej przejrzystości oraz niskiej randze, którą przypisuje się w polskiej administracji mechanizmowi PPO. O ile sam udział w sesjach ONZ jest sygnalizowany i podkreślany w kategoriach dyplomatycznego obowiązku, o tyle brak rzeczywistego otwarcia na debatę społeczną i nieinformowanie obywateli o treści zobowiązań międzynarodowych budzi wątpliwości co do pełnej realizacji idei odpowiedzialności państwa przed społecznością międzynarodową. W kontekście innych państw członkowskich UE, które niekiedy publikują osobne sprawozdania wdrożeniowe lub udostępniają materiały pokonsultacyjne, sposób działania polskiej administracji w zakresie komunikacji PPO wydaje się wyraźnie ograniczony.

Brak szczegółowości i otwartości w oficjalnych komunikatach może wpływać negatywnie na poziom świadomości społecznej w zakresie zobowiązań Polski w ramach międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka. Ograniczony dostęp do informacji o PPO utrudnia także organizacjom społecznym i ekspertom niezależną ocenę skuteczności polityki rządu w tym obszarze. W efekcie mechanizm, który z założenia ma sprzyjać przejrzystości i weryfikacji, staje się w Polsce narzędziem formalnym, zamkniętym w strukturach administracji i pozbawionym realnego przełożenia na debatę publiczną.

4.2. Powszechny Przegląd Okresowy w prasie

Tematyka PPO pojawiała się w polskiej prasie w sposób wybiórczy, w dużej mierze determinowany profilem redakcyjnym danego tytułu. W największym stopniu zagadnienia związane z PPO podejmowane były przez media o charakterze społeczno-politycznym i liberalnym, takie jak „Gazeta Wyborcza”³⁶, „Rzeczpospolita”³⁷, „Dziennika Gazeta Prawna”³⁸. W publikacjach tych mechanizm PPO był przedstawiany jako istotny element międzynarodowego systemu monitorowania stanu praw człowieka oraz zgodności polityki krajowej z normami przyjętymi przez społeczność międzynarodową. Zwracano uwagę na znaczenie rekomendacji ONZ jako źródła zobowiązań państwowych oraz miernika jakości polityki publicznej w zakresie praw człowieka i praworządności.

³⁶ „Gazeta Wyborcza” – ogólnopolski dziennik o profilu liberalno-demokratycznym, wydawany od 1989 r. przez spółkę Agora SA. Powstała jako organ Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. Uchodzi za medium opiniotwórcze, aktywne w tematyce praw człowieka, demokracji i integracji europejskiej. Regularnie publikuje komentarze ekspertów i analizy społeczno-polityczne, w tym dotyczące działań ONZ i mechanizmów międzynarodowych. Dostępna w wersji papierowej i online: <https://wyborcza.pl>.

³⁷ „Rzeczpospolita” – ogólnopolski dziennik o profilu centroprawicowym, łączący tematykę gospodarczą, prawną i polityczną. Wydawany przez spółkę Gremi Media SA, ukazuje się od 1920 r. (z przerwami), a w obecnej formule funkcjonuje od 1989 r. Uważany za medium opiniotwórcze, cenione zwłaszcza w kręgach biznesowych, prawniczych i administracyjnych. Publikuje analizy ekspertów, komentarze polityczne oraz informacje dotyczące funkcjonowania instytucji międzynarodowych i prawa międzynarodowego. Znany z rzetelnego działu prawnego oraz dodatków specjalistycznych. Dostępny w wersji papierowej i online: <https://rp.pl>.

³⁸ „Dziennik Gazeta Prawna” – ogólnopolski dziennik o profilu informacyjno-prawno-gospodarczym, skierowany głównie do środowisk prawniczych, urzędniczych i przedsiębiorców. Powstał w 2009 r. z połączenia „Dziennika” i „Gazety Prawnej”, wydawany przez spółkę Infor PL SA. Znany z rozbudowanej sekcji prawa i podatków, analiz legislacyjnych oraz komentarzy do zmian w przepisach. Regularnie podejmuje tematykę międzynarodową, w tym funkcjonowania organów ONZ, praw człowieka i integracji europejskiej – głównie z perspektywy regulacyjnej i instytucjonalnej. Dostępny w wersji papierowej i online: <https://gazetaprawna.pl>.

Analiza obejmuje publikacje prasowe pozyskane za pośrednictwem internetowych archiwów poszczególnych redakcji. Doboru dokonano przy użyciu słów kluczowych: „Powszechny Przegląd Okresowy”, „PPO ONZ”, „Universal Periodic Review Polska” w latach 2008–2023. Przegląd ma charakter selektywny i obejmuje teksty publicystyczne podejmujące temat procedury PPO w polskim dyskursie medialnym.

Analiza tekstów „Gazety Wyborczej” pokazuje konsekwentnie krytyczne podejście redakcji do sposobu, w jaki polskie władze przedstawiają się na forum ONZ w ramach PPO. Dziennik prezentuje ten mechanizm nie tylko jako narzędzie dyplomatycznej oceny, lecz także jako zwierciadło, w którym odbijają się rzeczywiste procesy polityczne i społeczne zachodzące w Polsce.

Na przestrzeni lat 2017–2023 „Gazeta Wyborcza” ukazuje ewolucję pola krytyki wobec Polski: od kwestii praworządności i ograniczania wolności mediów, przez dyskryminację grup mniejszościowych – zwłaszcza osób LGBT+ – aż do polityki klimatyczno-energetycznej. Obraz Polski w ramach PPO jawi się jako rozdwojony – z jednej strony zbudowany na oficjalnej, optymistycznej narracji rządu, z drugiej – konfrontowany z międzynarodową krytyką i rosnącą liczbą zaleceń ze strony państw członkowskich ONZ.

W artykule *PiS pochwali się w ONZ: Bronimy praw człowieka! Wspomną m.in. o... prawie do aborcji* „Gazeta Wyborcza” relacjonuje przygotowania polskiego rządu do prezentacji w ramach PPO. Rząd Zjednoczonej Prawicy przygotował raport, który eksponował działania na rzecz grup wrażliwych – m.in. osób z niepełnosprawnościami oraz uchodźców z Ukrainy. W narracji rządowej podkreślano też wzmocnienie polityki rodzinnej i walkę z ubóstwem. „Wyborcza” poddaje tę strategię krytycznej analizie – wskazuje na pominięcie problemów systemowych, takich jak marginalizacja mniejszości, ograniczenia wolności mediów czy kontrowersyjne zmiany w sądownictwie. Już na tym etapie redakcja sygnalizuje, że rządowy raport może zostać odebrany sceptycznie na forum międzynarodowym³⁹.

Kilka tygodni później ukazał się artykuł *PiS mówił o prawach człowieka, kraje ONZ nie uwierzyły. Tylko Watykan nas poparł*, będący relacją z rzeczywistej prezentacji Polski przed Radą Praw Człowieka ONZ w Genewie. Artykuł wskazuje, że wiele państw członkowskich wyraziło krytykę wobec sytuacji w Polsce – m.in. Niemcy, Holandia, Irlandia i Kanada. Podnoszono kwestie związane z ograniczaniem niezależności sądów, dyskryminacją osób LGBT+.

³⁹ P. Kościński, *PiS pochwali się w ONZ: Bronimy praw człowieka! Wspomną m.in. o... prawie do aborcji*, <https://wyborcza.pl/7,75398,21625590,pis-wonz-bronimy-praw-czlowieka.html> [dostęp: 24.09.2025].

problemem przemocy wobec kobiet oraz brakiem edukacji antydyskryminacyjnej w szkołach. „Gazeta Wyborcza” odnotowuje, że jedynym krajem, który otwarcie pochwalił polski rząd, była Białoruś. Ten zabieg stylistyczny pełni funkcję retoryczną – zestawienie pochwały reżimu autorytarnego z międzynarodową krytyką z krajów demokratycznych buduje kontrast i podważa wiarygodność narracji rządu PiS⁴⁰.

W artykule *Walec PiS jedzie przez sądy, ale coś zgrzyta. Dlaczego spadła debata w Sejmie?* „Gazeta Wyborcza” kontynuuje analizę sytuacji Polski po sesji PPO. Głównymi tematami są reforma wymiaru sprawiedliwości prowadzona przez rząd i jej skutki dla niezależności sądów. „Gazeta” informuje o planowanej wizycie specjalnego sprawozdawcy ONZ do spraw niezależności sądownictwa, co pokazuje, że krytyka wobec Polski nie zakończyła się na poziomie ogólnych zaleceń. Artykuł przytacza także dane z rankingów rządów prawa, w których Polska notuje wyraźny spadek. Ton tekstu ma charakter ostrzegawczy – wskazuje, że nie tylko opinie ONZ, lecz także międzynarodowe wskaźniki praworządności pogarszają obraz Polski na arenie światowej⁴¹.

W tekście *Marzy mi się Polska, w której zobowiązania umów międzynarodowych są traktowane poważnie* autor podejmuje refleksję o znaczeniu umów międzynarodowych i mechanizmów takich jak PPO. Artykuł ma charakter publicystyczny i esejistyczny – PPO traktowany jest tu nie jako biurokratyczna formalność, lecz jako symbol przynależności Polski do wspólnoty państw przestrzegających zasad demokratycznych i praw człowieka. „Gazeta Wyborcza” odwołuje się do wartości, które powinny przyświecać państwu demokratycznemu: odpowiedzialności, transparentności i równości wobec prawa. Tekst stawia pytanie: Czy Polska traktuje swoje zobowiązania międzynarodowe poważnie czy też marginalizuje je z powodów politycznych?⁴²

W artykule *Polska będzie miała kłopoty w ONZ? Chodzi m.in. o spalanie węgla powszechny smog* redakcja „Gazety Wyborczej” sygnalizuje, że krytyka Polski w najbliższym przeglądzie PPO może dotyczyć już nie tylko sądownictwa czy praw obywatelskich, lecz także polityki klimatycznej. W artykule wskaza-

⁴⁰ P. Kościński, *PiS mówił o prawach człowieka, kraje ONZ nie uwierzyły. Tylko Watykan nas poparł*, <https://wyborcza.pl/7,75398,21787387,pis-mowil-o-prawach-czlowieka-kraje-onz-nie-uwierzyly-tylko.html> [dostęp: 24.09.2025].

⁴¹ W. Czuchnowski, *Walec PiS jedzie przez sądy, ale coś zgrzyta. Dlaczego spadła debata w Sejmie?*, https://wyborcza.pl/7%2C75398%2C21790641%2Cwalec-pis-jedzie-przez-sady-ale-cos-zgrzyta-dlaczego-spadla.html?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 24.09.2025].

⁴² A. Bodnar, *Marzy mi się Polska, w której zobowiązania umów międzynarodowych są traktowane poważnie*, <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,28856883,marzy-mi-sie-polska-w-ktorej-zobowiazania-umow-miedzynarodowych.html> [dostęp: 24.09.2025].

no, że ponad 70% energii elektrycznej w Polsce pochodzi z węgla, co czyni ją jednym z najbardziej emisyjnych krajów UE. „Gazeta” cytuje raporty organizacji ekologicznych i przypomina, że niektóre kraje (np. Szwecja czy Francja) sugerowały w ONZ konieczność szybszej transformacji energetycznej. PPO staje się tym samym miejscem szerszej dyskusji o zrównoważonym rozwoju i odpowiedzialności za zmiany klimatu⁴³.

Analiza publikacji w dzienniku „Rzeczpospolita” wskazuje, że choć medium to podejmuje tematykę PPO, to czyni to z wyraźnym nastawieniem na przekaz informacyjny i prawniczy. W tekście z 2008 r. widoczny jest ekspercki głos środowiska akademickiego, który ujawnia ograniczenia polskiego raportowania oraz niedostateczne wykorzystanie mechanizmu PPO przez władze. Z kolei materiał z 2017 r. nie podejmuje tematyki politycznej ani społecznej – dominuje w nim język neutralny, pozbawiony krytycznej refleksji czy interpretacji.

W przeciwieństwie do analizowanych wcześniej publikacji „Gazety Wyborczej”, które traktują PPO jako przestrzeń oceny stanu demokracji i praw człowieka w Polsce, „Rzeczpospolita” koncentruje się na przekazie proceduralnym i nie rozwija wątków związanych z międzynarodową krytyką Polski. W ten sposób medium to zachowuje postawę bardziej rejestrową niż interpretacyjną, oddając pierwszeństwo faktom i instytucjom nad ich politycznym kontekstem.

Artykuł autorstwa Katarzyny Sękowskiej-Kozłowskiej i Aleksandry Gliszczyńskiej pt. *Polska przed Radą Praw Człowieka ONZ* przedstawia pierwszy w historii udział Polski w procedurze PPO. Tekst, mający charakter komentarza eksperckiego, osadzony jest w ramach prawnomiędzynarodowych. Autorki przybliżają założenia mechanizmu PPO jako formy konstruktywnego dialogu, którego celem jest nie tylko wskazanie uchybień, lecz także wzmocnienie współpracy państw w zakresie standardów praw człowieka. W artykule zawarto także ocenę polskiego udziału w przeglądzie. Podkreślono, że przedstawiony przez Polskę raport narodowy zawierał elementy korzystne dla wizerunku państwa, lecz jednocześnie zbyt mało miejsca poświęcono istotnym problemom, takim jak sytuacja osób LGBT, przemoc wobec kobiet czy prawa więźniów. Ponadto autorki zwróciły uwagę na ograniczony udział społeczeństwa obywatelskiego w procesie przygotowania raportu. Ich ocena wskazuje, że choć Polska formalnie spełniła wymogi proceduralne, to nie wykorzystała w pełni potencjału PPO jako mechanizmu transparentności i samooceny⁴⁴.

⁴³ A. Dmitruczuk, *Polska będzie miała kłopoty w ONZ? Chodzi m.in. o spalanie węgla i powszechny smog*, <https://wyborcza.pl/7,177851,28842487,polska-bedzie-miala-klopoty-w-onz-chodzi-m-in-o-spalanie-wegla.html> [dostęp: 24.09.2025].

⁴⁴ K. Sękowska-Kozłowska, A. Gliszczyńska, *Polska przed Radą Praw Człowieka ONZ*, <https://www.rp.pl/dobra-osobiste/art8151251-polska-przed-rada-praw-czlowieka-onz> [dostęp: 24.09.2025].

Drugi analizowany tekst – *W maju Powszechny Przegląd Okresowy Praw Człowieka ONZ nt. Polski* – opublikowany został przez redakcję bez wskazania autora indywidualnego. Artykuł zapowiadał majową sesję Rady Praw Człowieka ONZ, podczas której Polska miała przedstawić swój raport. Tekst przyjął formę notatki prasowej i koncentrował się na przekazaniu podstawowych informacji faktograficznych: daty przeglądu, jego cykliczności, zakresu tematycznego oraz ogólnych założeń proceduralnych. Nie podjęto w nim jednak próby analizy politycznego znaczenia PPO w kontekście ówczesnej sytuacji w Polsce – mimo że 2017 r. był okresem intensywnych debat międzynarodowych na temat reformy sądownictwa, praworządności oraz ograniczeń wolności mediów w kraju. Artykuł nie zawierał odniesień do społecznych kontrowersji wokół polityki rządu ani komentarzy eksperckich, co odróżnia go od materiału z 2008 r. Brak pogłębionej analizy może sugerować, że redakcja potraktowała temat PPO jako rutynowe wydarzenie proceduralne, a nie jako element międzynarodowej oceny sytuacji wewnętrznej⁴⁵.

Analiza artykułów z „Dziennika Gazety Prawnej” ukazuje, że gazeta ta podchodzi do tematu PPO w sposób analityczny, uwzględniając aspekty zarówno prawne, jak i polityczne. Oddanie głosu ekspertom z organizacji pozarządowych oraz porównanie międzynarodowe pozwalają na przedstawienie szerszego kontekstu rekomendacji ONZ i ich potencjalnego wpływu na sytuację praw człowieka w Polsce. W artykule autorstwa Krzysztofa Śmiszka i Małgorzaty Szuleki pt. *ONZ wydaje 185 rekomendacji dla Polski. Rząd odrzuca tylko 10* przedstawiono szczegółową analizę rekomendacji wydanych Polsce w ramach PPO. Autorzy wskazują, że po raz pierwszy Polska otrzymała zalecenia dotyczące ochrony fundamentów demokratycznego państwa prawnego, co stanowiło istotną zmianę w porównaniu z wcześniejszymi przeglądami. W artykule zauważono, że rządowy raport przedstawiony Radzie Praw Człowieka ONZ pomijał kluczowe kwestie, takie jak zmiany w Trybunale Konstytucyjnym, sądownictwie i mediach publicznych. Zamiast tego skupiono się na działaniach w zakresie zwalczania dyskryminacji i ochrony pluralizmu w mediach. Autorzy podkreślają, że wiele państw członkowskich ONZ wyraziło zaniepokojenie sytuacją w Polsce, szczególnie w kontekście niezależności sądownictwa i praworządności. Ze 185 rekomendacji Polska odrzuciła tylko 10, w tym te dotyczące rozdzielania funkcji ministra sprawiedliwości i prokuratora generalnego oraz wprowadzenia ustawy o związkach partnerskich. Autorzy zauważają, że przyjęcie niektórych

⁴⁵ D. Gajos-Kaniewska, *W maju Powszechny Przegląd Okresowy Praw Człowieka ONZ nt. Polski*, <https://www.rp.pl/prawo/art2762501-w-maju-powszechny-przeglad-okresowy-praw-czlowieka-onz-nt-polski#p-2> [dostęp: 24.09.2025].

rekomendacji, takich jak wdrożenie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie dostępu do aborcji, było zaskakujące, biorąc pod uwagę wcześniejsze stanowisko rządu w tej kwestii⁴⁶.

W artykule Zbigniewa Parafianowicza pt. *Entente cordiale przeciw dobrej zmianie* autor analizuje reakcje międzynarodowe na sytuację w Polsce w kontekście PPO. Zwraca uwagę, że Polska była jedynym krajem w grupie europejskiej, wobec którego padły zarzuty dotyczące ograniczania niezależności sądów. Autor wskazuje, że przedstawiciele takich krajów jak Niemcy, Wielka Brytania, Czechy, Holandia i USA wyrazili zaniepokojenie sytuacją w Polsce. Parafianowicz zauważa, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych minimalizowało znaczenie krytyki, porównując liczbę uczestniczących delegacji w przeglądzie Polski z innymi krajami, jednak nie odnosząc się do treści zadawanych pytań. Autor sugeruje, że taka strategia może być niewystarczająca w obliczu rosnącej liczby międzynarodowych instytucji wyrażających wątpliwości wobec stanu demokracji w Polsce⁴⁷.

4.3. Komunikaty organizacji pozarządowych

W przeciwieństwie do komunikatów rządowych, które mają charakter ogólnikowy i utrzymane są w konwencji dyplomatycznej, ograniczającej się do formuł grzecznościowych i podkreślania udziału przedstawicieli państwa w sesjach ONZ, przekazy organizacji pozarządowych zawierają szczegółowe analizy treści rekomendacji oraz ocenę ich realizacji.

Na oficjalnych stronach takich organizacji jak Helsińska Fundacja Praw Człowieka (HFPC), Amnesty International Polska, Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (FEDERA), Kampania przeciw Homofobii (KPH) czy Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (SIP) znaleźć można zarówno tzw. raporty cieni (ang. *shadow reports*), jak i szczegółowe analizy poszczególnych zaleceń PPO oraz stanowiska organizacji wobec działań lub ich braku ze strony rządu. W odróżnieniu od przekazów MSZ NGO często publikują dokumenty porównawcze – zestawiające rekomendacje z poprzednich cykli z oceną ich wdrażania oraz z konkretnymi przypadkami łamania praw człowieka w Polsce.

⁴⁶ K. Śmiszek, M. Szuleka, ONZ wydaje 185 rekomendacji dla Polski. Rząd odrzuca tylko 10, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1073557,onz-rekomendacje-dla-polski.html> [dostęp: 24.09.2025].

⁴⁷ Z. Parafianowicz, *Entente cordiale przeciw dobrej zmianie*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1042570,parafianowicz-entente-cordiale-przeciw-dobrej-zmianie.html> [dostęp: 24.09.2025].

Strony internetowe organizacji pozarządowych pełnią także funkcję repozytorium wiedzy, umożliwiając dostęp do archiwalnych analiz, komunikatów wysyłanych do ONZ, stanowisk wobec projektów ustaw, a także korespondencji z przedstawicielami instytucji międzynarodowych. Dzięki temu użytkownicy – w tym dziennikarze, akademicy i obywatele – mogą uzyskać pełniejszy obraz mechanizmu PPO i rzeczywistego zaangażowania Polski w ten proces.

W kontekście wcześniejszej analizy mediów, w których NGO występują głównie jako cytowani eksperci lub autorzy stanowisk, komunikaty własne organizacji odgrywają rolę podstawowego, niezależnego źródła informacji, często wykorzystywanego przez redakcje liberalne i eksperckie. Jednak z uwagi na ograniczoną obecność w mediach konserwatywnych ich przekaz pozostaje często niesymetrycznie rozdystrybuowany w polskiej przestrzeni publicznej.

Zestawiając to z praktyką instytucji państwowych, można stwierdzić, że organizacje pozarządowe wypełniają informacyjną próżnię pozostawioną przez administrację publiczną, dostarczając zarówno treści merytorycznych, jak i mechanizmów społecznego uczestnictwa. W ten sposób nie tylko dokumentują realizację zobowiązań międzynarodowych, lecz także aktywnie partycypują w budowie społecznej odpowiedzialności państwa przed obywatelami i wspólnotą międzynarodową.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (HFPC) jest jedną z najbardziej aktywnych organizacji w zakresie monitorowania procesu PPO. W ramach trzeciego cyklu przeglądu 2017 Fundacja przygotowała szczegółowy raport alternatywny, który zawierał analizę sytuacji w zakresie niezależności sądownictwa, praw jednostki do rzetelnego procesu, wolności zgromadzeń i mediów, a także sytuacji osób narażonych na dyskryminację, w tym LGBT+, cudzoziemców i uchodźców. Fundacja wyraźnie wskazywała, że rządowy raport krajowy był niekompletny i nie oddawał pełnego obrazu sytuacji. Ponadto – jak zaznaczono w komunikatach HFPC – proces przygotowania raportu krajowego odbywał się bez rzeczywistej konsultacji społecznej, a organizacje pozarządowe nie miały dostępu do roboczych wersji dokumentu ani możliwości zgłaszania poprawek. Takie działanie – zdaniem HFPC – narusza ducha i litery samego mechanizmu PPO, który zakłada aktywny udział społeczeństwa obywatelskiego⁴⁸.

Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (FEDERA) skupiła się w swoich analizach na prawach reprodukcyjnych kobiet. W swoim komentarzu dotyczącym PPO organizacja opisała, jak Polska nie tylko nie wdraża rekomendacji dotyczących legalnej i bezpiecznej aborcji czy edukacji seksualnej,

⁴⁸ *Raport do Powszechnego Okresowego Przeglądu Praw Człowieka 2017*, <https://hfhr.pl/publikacje/raport-do-powszechnego-okresowego-przegladu-praw-czlowieka-2017> [dostęp: 24.09.2025].

lecz także wprowadza ograniczenia sprzeczne z międzynarodowymi standardami. W szczególności zwrócono uwagę na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 2020 r. zakazujący aborcji embriopatologicznej, który FEDERA określiła jako „regres legislacyjny”. Organizacja przedstawiła też dane liczbowe dotyczące liczby przeprowadzanych zabiegów oraz konsekwencji zdrowotnych i psychologicznych dla kobiet zmuszonych do kontynuowania ciąży. FEDERA wielokrotnie podkreślała, że mimo przyjęcia w 2017 r. przez Polskę kilku rekomendacji PPO dotyczących praw kobiet żadne realne działania wdrażające nie zostały zainicjowane⁴⁹.

Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (SIP) skoncentrowało swoje działania na ochronie praw cudzoziemców i migrantów. W swoich raportach SIP przedstawił wiele problemów systemowych: od niewystarczającego dostępu do procedur azylowych, przez przetrzymywanie osób w strzeżonych ośrodkach bez realnego dostępu do pomocy prawnej, aż do przypadków przymusowego zawracania osób na granicy. Organizacja brała udział w tzw. presesjach – spotkaniach przygotowawczych w Genewie, podczas których NGO przedstawiają swoje ustalenia dyplomatom innych państw. Dzięki temu problemy zgłaszane przez SIP były uwzględniane w pytaniach kierowanych do delegacji Polski podczas sesji PPO. W komunikatach SIP wskazuje się, że rząd w swoich raportach nie odnosił się do najpoważniejszych przypadków naruszeń praw migrantów, co stanowi przykład unikania odpowiedzialności i selektywnego raportowania⁵⁰.

Sieć Obywatelska Watchdog Polska skupiła się na analizie dostępu do informacji publicznej jako fundamentu demokratycznej kontroli. W publikacjach organizacji podkreślono, że władze publiczne coraz częściej odmawiają udostępniania informacji – zasłaniając się ochroną danych, nieokreślonym „interesem państwa” lub wręcz nie odpowiadając na wnioski. Watchdog Polska oceniła, że tego rodzaju praktyki zagrażają funkcjonowaniu społeczeństwa obywatelskiego i są sprzeczne z rekomendacjami ONZ, które wskazują przejrzystość jako podstawę państwa prawa. Organizacja w swoim komunikacie dotyczącym PPO wykazała, że rząd nie uwzględnił tej problematyki w raporcie krajowym, mimo że temat dostępu do informacji był podnoszony przez organizacje międzynarodowe i samą Radę Praw Człowieka⁵¹.

⁴⁹ Raport Federy i SRI o stanie przestrzegania praw reprodukcyjnych i seksualnych na Powszechny Przegląd Okresowy Polski w ONZ, https://federa.org.pl/raport-upr-2022/?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 24.09.2025].

⁵⁰ Uczestniczymy w Powszechnym Okresowym Przeglądzie Polski przed ONZ, <https://interwencja-prawna.pl/uczestniczymy-w-powszechnym-okresowym-przegladzie-polski-przed-onz/> [dostęp: 24.09.2025]; Powszechny Przegląd Okresowy ONZ: Rekomendacje dla Polski, <https://interwencja-prawna.pl/powszechny-przeglad-okresowy-onz-rekomendacje-dla-polski/> [dostęp: 24.09.2025].

⁵¹ Po presesji w Genewie – o stanie prawa do informacji w Polsce, <https://siecobywatelska.pl/po-presesji-w-genewie-o-stanie-prawa-do-informacji-w-polsce> [dostęp: 24.09.2025].

Kampania przeciw Homofobii (KPH), jako jedna z kluczowych organizacji zajmujących się prawami osób LGBT+, zaprezentowała w ramach PPO serię raportów i komunikatów wskazujących na systemową dyskryminację tej grupy w Polsce. KPH zwracała uwagę na nieuznawanie związków jedнопłciowych, brak ochrony przed przemocą motywowaną orientacją seksualną oraz anti-LGBT retorykę stosowaną przez urzędników publicznych. Organizacja wskazała, że choć Polska w poprzednich cyklach PPO przyjęła część zaleceń dotyczących przeciwdziałania dyskryminacji, to nie podjęła żadnych działań ustawodawczych w tym kierunku. Dodatkowo podkreślono, że strefy „wolne od LGBT” były powodem międzynarodowej krytyki, ale nie zostały nawet wspomniane w raporcie rządowym⁵².

Wnioski z analizy komunikatów i artykułów organizacji pozarządowych są jednoznaczne: NGO w Polsce pełnią rolę nie tylko informacyjną, lecz także kontrolną i korekcyjną wobec przekazu rządowego. Ich działalność pozwala zrekonstruować pełniejszy obraz sytuacji w zakresie praw człowieka i zidentyfikować luki w krajowym raportowaniu. Wreszcie ich publikacje pokazują, że brak przejrzystości i realnych działań po stronie rządu może prowadzić do utraty wiarygodności państwa w mechanizmach międzynarodowych. Dzięki działalności organizacji społecznych możliwa jest przynajmniej częściowa kontrola społeczna nad sposobem realizacji zobowiązań międzynarodowych przez państwo polskie.

Należy podkreślić, że aktywność organizacji społecznych ma w tym zakresie charakter substytucyjny, a nie komplementarny wobec działań państwa. NGO, publikując raporty alternatywne i prowadząc działania informacyjne, faktycznie przejęły część obowiązków państwa w zakresie zapewnienia przejrzystości procesu PPO. Taki stan rzeczy nie jest zgodny z istotą zasady transparentności, która powinna być realizowana przez administrację publiczną, a nie przez sektor pozarządowy. Gdyby organizacje społeczne zaprzestały swojej działalności, dostęp obywateli do informacji o przebiegu i wynikach przeglądu byłby w praktyce znikomy, co czyniłoby sam mechanizm PPO w Polsce niemal niewidocznym. W tym kontekście rodzi się pytanie o zakres prawnych środków ochrony przysługujących obywatelowi. Brak systemowej publikacji dokumentów PPO można rozpatrywać jako ograniczenie prawa do informacji, gwarantowanego na mocy art. 61 Konstytucji RP oraz art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie wskazywał, że prawo to obejmuje nie tylko wolność otrzymywania informacji,

⁵² *Polska pod lupą ONZ – na tapecie prawa osób LGBT+*, <https://kph.org.pl/polska-pod-lupa-onz> [dostęp: 24.09.2025].

lecz także pozytywny obowiązek władz zapewnienia dostępu do nich w sprawach publicznego znaczenia⁵³.

5. Wnioski

Transparentność Powszechnego Przeglądu Okresowego stanowi element, który nadaje temu mechanizmowi realny wymiar społeczny. To właśnie dzięki niej możliwe jest przekształcenie formalnej procedury w proces, który angażuje instytucje publiczne, organizacje społeczne i opinię publiczną. Należy jednak podkreślić, że przejrzystość nie jest wartością samoistną – nabiera znaczenia dopiero wówczas, gdy towarzyszy jej gotowość państwa do dialogu i otwartość na krytykę. Analiza polskich doświadczeń pokazuje, że brak spójnej praktyki informacyjnej ogranicza potencjał PPO, jednocześnie uwidacznia rolę społeczeństwa obywatelskiego w podtrzymywaniu debaty o prawach człowieka. W tym sensie Powszechny Przegląd Okresowy pozostaje nie tylko narzędziem oceny, lecz także przestrzenią, w której ujawnia się faktyczna zdolność państwa do współpracy, samorefleksji i transparentności wobec wspólnoty międzynarodowej.

Należy pamiętać, że mechanizm PPO nie przewiduje sankcji wobec państw, które nie realizują przyjętych zaleceń. Jego skuteczność opiera się więc przede wszystkim na presji politycznej i społecznej, warunkowanej dostępem opinii publicznej, mediów oraz organizacji społecznych do informacji o przebiegu procesu. Brak przejrzystości sprzyja postrzeganiu przeglądu jako procedury technokratycznej, natomiast otwartość informacyjna pozwala przekształcić go w narzędzie społecznej kontroli i realnego oddziaływania na polityki publiczne.

Porównanie mechanizmu PPO z systemem traktatowym ONZ pozwala dostrzec istotne różnice w podejściu do kwestii jawności i transparentności procedur. Podczas gdy organy traktatowe w coraz większym stopniu wprowadzają formalne obowiązki publikacji raportów i uwag końcowych, mechanizm PPO opiera się głównie na praktykach dobrowolnych i brakuje w nim wyraźnych regulacji prawnych w tym zakresie. Kolejnym istotnym wnioskiem płynącym z analizy jest dostrzegalna asymetria regulacyjna w zakresie jawności pomiędzy systemem traktatowym ONZ a mechanizmem PPO. W późniejszych konwencjach praw człowieka – takich jak Konwencja o prawach dziecka czy Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych – wprost przewidziano obowiązek upublicz-

⁵³ Zob. wyrok ETPC z 14 kwietnia 2009 r., 37374/05, *Társaság a Szabadságjogokért p. Węgrom*, LEX 490008.

niania raportów i uwag końcowych. Również w praktyce komitetów wykształcił się standard powtarzanego w *concluding observations* przypomnienia, że państwo ma obowiązek szerokiego rozpowszechniania dokumentów. W przypadku PPO takiego obowiązku nie przewidziano. Rezolucje 60/251 i 5/1 ograniczają się do relacji państwa z Radą Praw Człowieka i nie nakładają żadnych powinności informacyjnych wobec obywateli. Powstała w ten sposób luka normatywna ogranicza potencjał całego mechanizmu.

Brak formalnych regulacji w zakresie jawności skutkuje bardzo ograniczonym zaangażowaniem władz publicznych. Komunikaty Ministerstwa Spraw Zagranicznych dotyczące udziału w PPO mają charakter lakoniczny i dyplomatyczny, pozbawione są szczegółowych informacji o rekomendacjach, planach wdrażania czy mechanizmach monitoringu. Nie zawierają też linków do pełnych dokumentów ani harmonogramów działań. Warto zauważyć, że na stronie resortu udostępniono jedynie dwa pierwsze raporty krajowe, podczas gdy kolejne dokumenty – kluczowe dla oceny zobowiązań Polski – nie zostały już opublikowane. Tego rodzaju selektywny i fragmentaryczny przekaz pełni wyłącznie funkcję sygnalizacyjną, potwierdzając uczestnictwo w sesji w Genewie, lecz nie otwierając przestrzeni dla krajowej debaty o zobowiązaniach wynikających z PPO. W efekcie mechanizm, który miał promować przejrzystość i wzajemną kontrolę, pozostaje na marginesie polskiej sfery publicznej.

W polskiej przestrzeni publicznej obecność Powszechnego Przeglądu Okresowego jest fragmentaryczna i spolaryzowana. Media przedstawiają go w sposób wybiórczy – od krytycznej analizy w kontekście demokracji i praworządności, przez neutralne relacje proceduralne, aż do niemal całkowitego przemilczenia w przekazie prorządowym. W tej sytuacji kluczową rolę w upowszechnianiu informacji o PPO przejmują organizacje społeczne, które publikują analizy, monitorują proces wdrażania zaleceń i starają się angażować opinię publiczną. Ich działalność częściowo kompensuje niedostatki komunikacji instytucjonalnej, lecz zasięg tego oddziaływania pozostaje ograniczony, co sprawia, że wiedza o PPO wciąż nie przenika szerzej do społeczeństwa.

Bibliografia

Akty prawne

- Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 7 marca 1966 r., Dz.U. 1969 Nr 25, poz. 187.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu dnia 19 grudnia 1966 r., Dz.U. 1977 Nr 38, poz. 167.
- Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nie-ludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r., Dz.U. 1989 Nr 63, poz. 378.
- Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. 1991 r. Nr 120, poz. 526.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483.
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz.U. 2001 Nr 112, poz. 1198.
- Resolution 60/251 adopted by the General Assembly on 15 March 2006 Human Rights Council, A/RES/60/251.
- CESCR, Harmonized Guidelines on Reporting under the International Human Rights Treaties, Including Guidelines on a Common Core Document and Treaty-Specific Documents, 10 May 2006, HRI/MC/2006/3.
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Dz.U. 2012, poz. 1169.
- Human Right Council resolution 5/1 on 18 June 2007 Institution-building of the United Nations Human Rights Council, A/HRC/RES/5/1.
- CESCR, Methods of Work of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 24 March 2009, E/C.12/2008/2.
- CEDAW, General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 16 December 2010, CEDAW/C/GC/28.
- Resolution 68/268 adopted by the General Assembly on 9 April 2014 Strengthening and Enhancing the Effective Functioning of the Human Rights Treaty Body System, 9 April 2014, A/RES/68/268.
- CERD, Concluding observations on the combined seventh to ninth periodic reports of Japan, 26 September 2014, CERD/C/JPN/CO/7-9.

- CAT, Concluding observations on the combined third to fifth periodic reports of the United States of America, 19 December 2014, CAT/C/USA/CO/3-5.
- CESCR, Concluding observations on the sixth periodic report of Poland, 26 October 2016, E/C.12/POL/CO/6.
- Reporting Guidelines of Committee on Economic, Social and Cultural Rights 2008, <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cescr/reporting-guidelines> [dostęp: 24.09.2025].
- HRC, Concluding observations on the fifth periodic report of the United States of America, 7 December 2023, CCPR/C/USA/CO/5.

Orzecznictwo

- Wyrok ETPC z 14 kwietnia 2009 r., 37374/05, *Társaság a Szabadságjogokért p. Węgrom*, LEX 490008

Publikacje

- A Practical Guide for Civil Society: Universal Periodic Review*, Office of the High Commissioner for Human Rights, Genewa 2014, <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/universal-periodic-review-practical-guide-civil> [dostęp: 24.09.2025].
- Domínguez-Redondo E., *The Universal Periodic Review – Is There Life Beyond Naming and Shaming in Human Rights Implementation?*, „New Zealand Law Review” 2012, t. 4, s. 673–706.
- Gujadhur S., Limon M., *Towards the Third Cycle of the UPR: Stick or Twist. Lessons Learnt from the First Ten Years of the Universal Periodic Review*, Universal Rights Group, Szwajcaria 2016.
- Hickey E., *The UN’s Universal Periodic Review: Is It Adding Value and Improving the Human Rights Situation on the Ground? A Critical Evaluation of the First Cycle and Recommendations for Reform*, „ICL Journal” 2011, t. 7, s. 1–24.
- Joseph S., *Global Media Coverage of the Universal Periodic Review Process*, [w:] H. Charlesworth, E. Larking (red.), *Human Rights and the Universal Periodic Review*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 147–166.
- Kälin W., *Ritual and Ritualism at the Universal Periodic Review: A Preliminary Appraisal*, [w:] H. Charlesworth, E. Larking (red.), *Human Rights and the Universal Periodic Review: Rituals and Ritualism*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 25–41.

- Schockmann B., Lynch P., *Effective NGO Engagement with the Universal Periodic Review*, [w:] H. Charlesworth, E. Larking (red.), *Human Rights and the Universal Periodic Review: Rituals and Ritualism*, red. Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 126–146.
- Strengthening the United Nations Human Rights Treaty Body System*, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Geneva 2012, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/HCReportTBStrengthening.pdf> [dostęp: 24.09.2025].
- Svensson N., *The Universal Periodic Review: A Study on the Effectiveness of the United Nations Human Rights Council's Monitoring Mechanism*, Stockholm University, Stockholm 2015.
- The Civil Society Compendium: A Comprehensive Guide to the UPR*, UPR Info, Genewa 2017, https://upr-info.org/sites/default/files/documents/2017-04/upr_info_cso_compendium_en.pdf [dostęp: 24.09.2025].

Netografia

- Bodnar A., *Marzy mi się Polska, w której zobowiązania umów międzynarodowych są traktowane poważnie*, <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,28856883,marzy-mi-sie-polska-w-ktorej-zobowiazania-umow-miedzynarodowych.html> [dostęp: 24.09.2025].
- Cycles of the Universal Periodic Review*, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/cycles-upr> [dostęp: 24.09.2025].
- Czuchnowski W., *Walec PiS jedzie przez sądy, ale coś zgrzyta. Dlaczego spadła debata w Sejmie?*, https://wyborcza.pl/7%2C75398%2C21790641%2Cwalec-pis-jedzie-przez-sady-ale-cos-zgrzyta-dlaczego-spadla.html?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 24.09.2025].
- Dmitruczuk A., *Polska będzie miała kłopoty w ONZ? Chodzi m.in. o spalanie węgla i powszechny smog*, <https://wyborcza.pl/7,177851,28842487,polska-bedzie-miala-klopoty-w-onz-chodzi-m-in-o-spalanie-wegla.html> [dostęp: 24.09.2025].
- Gajos-Kaniewska D., *W maju Powszechny Przegląd Okresowy Praw Człowieka ONZ nt. Polski*, <https://www.rp.pl/prawo/art2762501-w-maju-powszechny-przeglad-okresowy-praw-czlowieka-onz-nt-polski#ap-2> [dostęp: 24.09.2025].
- Kośmiński P., *PiS mówił o prawach człowieka, kraje ONZ nie uwierzyły. Tylko Watykan nas poparł*, „Gazeta Wyborcza”, <https://wyborcza.pl/7,75398,21787387,pis-mowil-o-prawach-czlowieka-kraje-onz-nie-uwierzyly-tylko.html> [dostęp: 24.09.2025].

- Kośmiński P., *PiS pochwali się w ONZ: Bronimy praw człowieka! Wspomną m.in. o... prawie do aborcji*, <https://wyborcza.pl/7,75398,21625590,pis-wonz-bronimy-praw-czlowieka.html> [dostęp: 24.09.2025].
- MSZ ws. Powszechnego Przeglądu Okresowego Polski (komunikat), <https://pap-mediatoroom.pl/polityka-i-spoleczenstwo/msz-ws-powszechnego-przegladu-okresowego-polski-komunikat> [dostęp: 24.09.2025].
- Parafianowicz Z., *Entente cordiale przeciw dobrej zmianie*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1042570,parafianowicz-entente-cordiale-przeciw-dobrej-zmianie.html> [dostęp: 24.09.2025].
- Po presesji w Genewie – o stanie prawa do informacji w Polsce, <https://siecobywatelska.pl/po-presesji-w-genewie-o-stanie-prawa-do-informacji-w-polsce/> [dostęp: 24.09.2025].
- Polska pod lupą ONZ – na tapecie prawa osób LGBT+, <https://kph.org.pl/polska-pod-lupa-onz/> [dostęp: 24.09.2025].
- Powszechny Okresowy Przegląd Praw Człowieka dotyczący Polski w Genewie, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/powszechny-przeglad-okresowy-praw-czlowieka-dotyczacy-polski-w-genewie> [dostęp: 24.09.2025].
- Powszechny Przegląd Okresowy ONZ: Rekomendacje dla Polski, <https://interwencjaprawna.pl/powszechny-przeglad-okresowy-onz-rekomendacje-dla-polski/> [dostęp: 24.09.2025].
- Raport do Powszechnego Okresowego Przeglądu Praw Człowieka 2017, <https://hfhr.pl/publikacje/raport-do-powszechnego-okresowego-przegladu-praw-czlowieka-2017> [dostęp: 24.09.2025].
- Raport FEDERY i SRI o stanie nieprzestrzegania praw reprodukcyjnych i seksualnych na Powszechny Przegląd Okresowy Polski w ONZ, <https://federa.org.pl/raport-upr-2022/> [dostęp: 24.09.2025].
- Sękowska-Kozłowska K., Gliszczyńska A., *Polska przed Radą Praw Człowieka ONZ*, <https://www.rp.pl/dobra-osobiste/art8151251-polska-przed-rada-praw-czlowieka-onz> [dostęp: 24.09.2025].
- Śmiszek K., Szuleka M., *ONZ wydaje 185 rekomendacji dla Polski. Rząd odrzuca tylko 10*, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1073557,onz-rekomendacje-dla-polski.html> [dostęp: 24.09.2025].
- Uczestniczymy w Powszechnym Okresowym Przeglądzie Polski przed ONZ, <https://interwencjaprawna.pl/uczestniczymy-w-powszechnym-okresowym-przegladzie-polski-przed-onz/> [dostęp: 24.09.2025].
- Universal Periodic Review, <https://webtv.un.org/en/search/categories/meetings-events/human-rights-council/universal-periodic-review> [dostęp: 24.09.2025].

Universal Periodic Review – Documentation by Country, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/documentation> [dostęp: 24.09.2025].

Universal Periodic Review Facts & Figures 2024, United Nations, 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/UPR-Fact-and-Figures-2024.pdf> [dostęp: 24.09.2025].